

CULTUUR IN WAALRE

Adviesrapportage van de cultuuraanjager

09 april 2024

Noël Josemans

1 Inhoud

Voorwoord.....	3
1 Afbakening van de opdracht.....	5
1.1 Totstandkoming opdracht.....	5
1.2 Wat wordt in deze bedoeld met een cultuuraanjager?.....	5
1.2.1 Cultuuraanjager	5
1.2.2 Cultuurmakelaar	5
1.2.3 Cultuurcoach	5
1.3 Het verschil met een beleidsadviseur cultuur	6
1.4 Interpretatie en aanpak van de opdracht.....	6
1.4.1 Een mix van rollen	6
1.4.2 Van uitvoering naar adviestraject	6
2 Resultaten.....	7
2.1 Aanjagen en verbinden van het culturele veld.....	7
2.1.1 Inventarisatie van het veld	7
2.1.2 De drie culturele ontmoetingsplaatsen	7
2.1.3 Vindbaarheid en zichtbaarheid aanbod	8
2.1.4 Verbinden en ondersteunen van initiatieven.....	8
2.2 Waalre100	8
2.2.1 Werkgroep cultuur	8
2.2.2 Lemniscaatvormige Fietsroute	8
2.2.3 Logo en concept	9
2.2.4 Waalre100 lied	9
2.2.5 Boombank van afval plastic.....	9
2.2.6 Bemiddeling initiatieven.....	10
2.3 Stimulering Buitenschoolse Cultuureducatie	10
2.3.1 Proces	10
2.3.2 Regeling Jeugdfonds Cultuur	10
2.3.3 Online aanvraagformulier	10
2.4 Brede stimuleringscampagne 'Cultuur in Waalre'	10
2.4.1 Gemeentewebsite	10
2.4.2 Concept postercampagne	10
2.4.3 Residentie en manifestatie: Kunstenaars gaan het klooster in!	11
2.4.4 Educatieprogramma	11
2.4.5 Ambassadeurs voor cultuur in Waalre	12
2.5 Cultuurcafé	12

2.5.1	Participatieve aanpak	12
2.5.2	Borging.....	13
3	Aanbevelingen	14
3.1	Neem kunst en cultuur serieus.....	14
3.2	Geef vorm aan cultuurbeleid.....	14
3.2.1	Maak een cultuurvisie	14
3.3	Zet de cultuuraanjager voort als cultuurmakelaar	15
3.4	Stel een beleidsambtenaar cultuur aan	15
3.5	Regel meer cultuurbudget.....	16
3.5.1	Flexibel budget voor eenmalige projecten en impulsen	16
3.5.2	Geld van buiten de gemeente	16
3.5.3	Koppeling regionaal bedrijfsleven	17
3.6	Zet cultuur in voor participatievraagstukken.....	17
3.6.1	Cultuur als middel voor het gesprek met de samenleving.....	17
3.6.2	Cultuurcafé en netwerk van professionals.....	17
3.7	Centrale communicatie	18
3.8	Doorontwikkeling cultuuronderwijs	18
3.8.1	Binnenschoolse cultuureducatie	18
3.8.2	Buitenschoolse cultuureducatie	18
3.8.3	Versterk de rol van de Bibliotheek op het gebied van cultuur.....	18
3.9	Nieuwe ideeën verder brengen.....	19
3.9.1	Broedplaats en residenties.....	19
3.9.2	Atelierroute in eigen beheer	19
3.9.3	Kunstnacht.....	19
3.9.4	Beeldenroute door natuurgebieden	20
3.9.5	Doorontwikkeling Waalres Museum	20
3.9.6	Theaterwerkplaats in Het Klooster.....	20
3.9.7	Kunst(uitleen) in Het Huis van Waalre	20
3.9.8	Cultuurmarkt	20
4	Conclusies.....	21

Voorwoord

Beste inwoner van Waalre, geachte gemeenteraad, gewaardeerde collega,

Voor u ligt het adviesrapport van de cultuuraanjager: "Cultuur in Waalre". De rol van cultuuraanjager heb ik met groot enthousiasme en veel plezier vormgegeven tijdens afgelopen anderhalf jaar. Eén van de eerste dingen die me opvielen toen ik in Waalre rondliep was hoe actief Waalrenaren zijn op het gebied van cultuur en hoe betrokken ze zijn bij het wel en wee van de gemeenschap. Ik werd met open armen ontvangen en kwam in een warm bad terecht. De actieve betrokkenheid van inwoners, bedrijven en organisaties is voor jullie misschien de normaalste zaak van de wereld, maar voor mij als buitenstaander echt opmerkelijk. Een groot contrast met 's-Hertogenbosch, de hoofdstad van Brabant waar ik ben opgegroeid en mijn culturele pad heb bewandeld. Ik ben blij dat ik van buitenaf naar Waalre heb mogen kijken, want daardoor had ik een frisse blik en kon ik goed zien waar Waalre echt behoefte aan heeft en waar kansen voor verbetering liggen. En daardoor zag ik ook waar Waalre sterk in is.

Het is goed om er eens bij stil te staan dat jullie goud in handen hebben in Waalre, al 100 jaar. De ogenschijnlijke tegenstelling van Aalst en Waalre vormt namelijk ook een enorme verbondenheid. Twee tegengestelde polen die samen toch in evenwicht komen en een rijk geheel vormen van verschillende soorten mensen die elkaar aanvullen. Waar spanning is, kan immers ook energie stromen, wederkerig, als in een lemniscaat. Waar op het kruispunt alle krachten samenkomen, met één gemeenschappelijke deler: die actieve betrokkenheid bij de gemeenschap. Of die nu religieus van aard is, historisch of cultureel; Waalrenaren zijn actief en betrokken. Iets om trots op te zijn!

Deze actieve betrokkenheid is niet overal in Nederland vanzelfsprekend. Dorpen vergrijzen, steden verkillen en ook individualisering en polarisatie hebben invloed op de samenleving. 'Het zijn barre tijden' zouden ze vroeger hebben gezegd. De cultuur van een dorp is dan juist een lichtpunt in de duisternis, de smeerolie die mensen van verschillende achtergronden samenbrengt rondom een gemeenschappelijk doel: samen verwonderd raken en mooie dingen maken.

Om dat mogelijk te maken moeten de juiste condities worden geschapen. Een voedingsbodem waarin geen angst maar liefde kan worden. Waarin goede ideeën en mooie initiatieven kunnen ontkiemen en groeien, om uiteindelijk te bloeien en floreren zodat iedereen ervan kan genieten. Dat begint bij het onderwijs, waar de basis wordt gelegd voor zintuigelijk bewustzijn. Het gaat over verenigingen, over hobby's, over ontmoetingsplaatsen, broedplaatsen en toonplekken. Over ondernemerschap en over communicatie. Een gemeenschappelijk verhaal dat ons drijft, over het verleden, verteld in het heden, verlangend naar de toekomst. Dat is de basis van cultuur: het vertellen van verhalen.

Het verhaal van Waalre vertellen jullie samen. Daarom heb ik een cultuurcampagne bedacht waarin Waalrenaren aan het woord komen, zichzelf laten zien en invulling geven aan Cultuur in Waalre. Dat verhaal kunnen jullie de komende jaren samen vormgeven en vertellen.

Het was een mooie zoektocht naar wat er nodig is in Waalre, naar talenten en kansen, naar combinaties en oplossingen. Ik heb veel gedaan en veel bereikt, maar mijn werk is nog lang niet klaar. Ik had maar beperkt de tijd en er is veel werk te doen. Het is dus van belang om snel door te pakken en een structurele cultuuraanjager aan te stellen. Waarom dat precies nodig is, leg ik uit in dit adviesrapport. Voor lezers die geen tijd of zin hebben om het gehele rapport integraal door te lezen, maar wel benieuwd zijn naar de conclusies en aanbevelingen, heb ik op het einde een kort en helder tienstapplan opgesteld. In deze tien aanbevelingen zijn verwijzingen aangebracht naar de desbetreffende paragraaf die daarover gaat, zodat u bij interesse verder kan lezen op de juiste plek. In die zin kunt u dus ook achteraan beginnen.

Ik realiseer me dat mijn aanbevelingen een stevig pakket vormen en dat ik veel vraag van de gemeenteraad. Maar hiermee tracht ik de gemeente van een realistisch advies te voorzien dat ook is gestoeld op wat ik in anderhalf jaar heb gezien en gehoord en waar draagvlak voor is bij de inwoners van Waalre. Voor hen komt er overigens nog een fraai visueel vormgegeven versie beschikbaar.

Ik hoop van harte dat Waalre hiermee aan de slag gaat, samen met het culturele veld en voor een duurzame toekomst voor cultuur in Waalre!

Met hartelijke groeten,

Noël Josemans

1 Afbakening van de opdracht

1.1 Totstandkoming opdracht

Waalre is een kleine, groene gemeente in de Brainportregio Eindhoven met een rijk verenigingsleven op het gebied van cultuur. De gemeenteraad heeft in 2022 de Cultuurnota 2019 vastgesteld en naar aanleiding daarvan budget vrijgemaakt om eenmalig een cultuuraanjager aan te stellen.

De cultuuraanjager kreeg de volgende twee hoofdopdrachten mee:

- A) Samenwerking van de organisaties in het culturele veld bevorderen en daarmee het culturele klimaat in Waalre versterken;
- B) Een stimuleringsregeling opzetten voor buitenschoolse cultuureducatie.

De eerste taak is breed en vrij te interpreteren en vergt een rol als intermediair in de samenleving buiten het gemeentehuis. De tweede opdracht is juist een meer ambtelijke beleidstaak die in samenwerking met collega's in het gemeentehuis tot stand komt.

1.2 Wat wordt in deze bedoeld met een cultuuraanjager?

De term cultuuraanjager wordt in den lande op verschillende plekken gebruikt en de invulling van deze rol loopt ook uiteen. Er zijn daarnaast ook aanverwante rollen met een andere aanduiding zoals 'cultuurmakelaar' of 'cultuurcoach'. Een overeenkomst is de intermediaire functie. Verschillend is waar de focus en accenten op worden gelegd. We lopen de verschillende rollen even langs:

1.2.1 Cultuuraanjager

Een *cultuuraanjager* is een persoon die actief bijdraagt aan het stimuleren van culturele initiatieven, creativiteit of verandering binnen een gemeenschap, organisatie of samenleving. Dit kan bijvoorbeeld een kunstenaar, activist, leider of visionair zijn die anderen inspireert om deel te nemen aan culturele activiteiten of om culturele verandering te omarmen. De nadruk ligt op het activeren en aanmoedigen van creativiteit en participatie binnen een gemeenschap of groep mensen. Het kan zijn gericht op het inspireren van anderen om zelf culturele projecten op te zetten of deel te nemen aan bestaande culturele activiteiten.

1.2.2 Cultuurmakelaar

Een aanverwante term die vaak wordt gebruikt is een *cultuurmakelaar*. Deze is meer gericht op het verbinden van verschillende initiatieven en organisaties en vraag en aanbod op het gebied van cultuur. De cultuurmakelaars vervullen dus een meer bemiddelende rol. Ze fungeren als tussenpersoon tussen verschillende partijen in het culturele veld, zoals kunstenaars, instellingen, overheden en het publiek. De nadruk ligt op het bevorderen van samenwerking en het tot stand brengen van verbindingen. Cultuurmakelaars kunnen bijvoorbeeld kunstenaars koppelen aan potentiële sponsors, culturele instellingen ondersteunen bij samenwerkingsprojecten, of helpen bij het leggen van verbindingen tussen culturele initiatieven en beleidsmakers. Gezien de opdrachtomschrijving was dit wellicht een betere aanduiding geweest, maar het aanjagen is ook zeker onderdeel van de opdracht geweest en een eerste stap in de richting van een structurele cultuurmakelaar.

1.2.3 Cultuurcoach

Een *cultuurcoach* is weer een ander concept binnen het culturele veld en kan enige overlap hebben met de eerdergenoemde aanduidingen, maar heeft ook specifieke kenmerken. Over het algemeen verwijst een cultuurcoach naar iemand die betrokken is bij het begeleiden, ondersteunen en adviseren van individuen, groepen of gemeenschappen op het gebied van cultuurparticipatie en culturele ontwikkeling.

1.3 Het verschil met een beleidsadviseur cultuur

Zowel een cultuuraanjager als een cultuurmakelaar als een cultuurcoach werken vooral buiten het gemeentehuis, tussen en met de inwoners. Dat is belangrijk voor het vertrouwen van inwoners en om ook goed op de hoogte te komen, zijn en blijven van de ontwikkelingen in het culturele veld en zo tegelijk een sterk netwerk op te bouwen. Een ambtenaar die cultuurbeleid maakt (beleidsadviseur cultuur) is een andere rol. Deze werkt binnenshuis, houdt landelijke ontwikkelingen in de gaten en beschikt over de politieke sensitiviteit om zich binnen de gemeentelijke organisatie, in het college én richting de gemeenteraad hard te maken voor cultuurbeleid.

1.4 Interpretatie en aanpak van de opdracht

1.4.1 Een mix van rollen

De opdracht die de gemeenteraad aan de cultuuraanjager heeft gegeven, vroeg gezien de omschrijving om een combinatie van een cultuuraanjager en een cultuurmakelaar, met een tijdelijke aanstelling. Anderzijds is de concrete taak om een rugzakjesregeling op te zetten voor buitenschoolse cultuureducatie meer een taak voor een beleidsadviseur, omdat daarvoor voor veel intern overleg nodig is en officiële beleidsstukken moeten worden gemaakt. Om die reden is de inzet van de cultuuraanjager eigenlijk een mix geweest van drie rollen. De gemeente Waalre heeft (nog) geen beleidsadviseur cultuur en geen structurele financiering voor een cultuurmakelaar. Om die reden had de cultuuraanjager ook de uitdaging om al doende te onderzoeken wat er in Waalre nodig is aan professionele inzet voor cultuur en hoe dat het beste kan worden vormgegeven. De inzichten die daarin werden opgedaan zijn meegenomen in dit adviesrapport.

1.4.2 Van uitvoering naar adviestraject

Om die mix van rollen te vervullen en lering te trekken uit de praktijk is de opdracht zodoende ingestoken als een ontwerpend onderzoek (*learning by doing*) en als adviestraject, zodat de gemeente Waalre na de opdracht verder kan met haar cultuurbeleid en concrete vervolgstappen kan zetten. Deze adviserende rol heeft er ook toe geleid dat de cultuuraanjager goed heeft rondgekeken binnen en buiten het gemeentehuis en dat hij op participatieve wijze het culturele veld heeft betrokken bij zijn opdracht om zo te komen tot bevindingen, gesignaleerde kansen en gedragen adviezen.

2 Resultaten

2.1 Aanjagen en verbinden van het culturele veld

2.1.1 Inventarisatie van het veld

Bij aanvang van de opdracht is er op basis van de cultuurnota en data van de gemeente een overzicht gemaakt van culturele plekken, aanbieders, organisaties en sleutelpersonen. Dit overzicht is het afgelopen jaar uitgebreid met mensen uit het veld die er nog niet op stonden en ook via een internetzoektocht aangevuld met professionele makers uit Waalre in alle disciplines. Muzikanten, componisten, kunstenaars, fotografen, acteurs, gezelschappen, koren, orkesten, bandjes, etc. Deze lijst is vast nog niet compleet, maar er is een begin gemaakt. Het jubileumjaar van Waalre100 bood een unieke kans om in een snel tempo met een hoop mensen en initiatieven kennis te maken. Op deze manier werd het netwerk organisch opgebouwd via verschillende projecten en acties. Al gauw werd duidelijk dat er in Waalre ontzettend veel gebeurt op het gebied van cultuur.

2.1.2 De drie culturele ontmoetingsplaatsen

Voldoende en passende culturele ontmoetingsplaatsen zijn ontzettend belangrijk voor een bruisend cultureel klimaat. Voor een goed beeld van het aanbod van ruimte en de kansen voor ontmoeting, cultuureducatie, ontplooiing en presentatie, is er naast algemene indrukken en gesprekken met inwoners ook uitgebreid gesproken met de drie grote gemeenschapshuizen die ook culturele activiteiten organiseren: Het Huis van Waalre, De Pracht en Het Klooster. Drie plekken met een totaal verschillende geschiedenis, uitstraling en bedrijfsvoering. Wel hebben ze voor een deel dezelfde doelgroep maar tegelijkertijd zijn ze ook juist onderscheidend en ook aanvullend op elkaar. Eén gebouw in de beide dorpen én eentje op de kruising daarvan in het gemeentehuis is uniek voor een dergelijk kleine gemeente maar vanuit het oog van cultuur bezien zeker geen overbodige luxe.

Het Klooster is een voormalig klooster dat door de gemeente werd gebruikt als gemeenschapshuis voor Waalre dorp. Het pand is verkocht aan vier investeerders die het hebben omgebouwd voor ouderenhuisvesting. De grote zaal en het café zijn blijven bestaan en de gemeente heeft met de nieuwe eigenaren afgesproken dat de verenigingen die er jaren gehuisvest waren er nog tien jaar onderdak moeten kunnen krijgen. Het pand wordt nu geëxploiteerd door een ouderenzorgorganisatie die ook de intrinsieke motivatie heeft om de functie van culturele ontmoetingsplaats op eigen kracht te blijven invullen. De meeste faciliteiten zijn bij de verbouwing verdwenen wat maakt dat de sfeer opnieuw moet opnieuw worden ingevuld. Dat biedt een unieke kans om een nieuwe culturele broedplaats te ontwikkelen waar makers van verschillende disciplines kunnen (samen-)werken, experimenteren en presenteren. Een dergelijke broedplaats ontbreekt nog in Waalre.

Ontmoetingscentrum De Pracht is een sublieme vrijwilligersorganisatie en meer gericht op Aalst. Het draagvlak en de bottom-up energie zijn er erg groot. Het nadeel van de Pracht in cultureel opzicht is dat het pand wat ouderwets kan overkomen en meer als dorps huis aandoet dan als cultureel centrum. Dat is voor de huidige gebruikers echter geen probleem.

Het Huis van Waalre heeft juist een formelere uitstraling en ook betere faciliteiten. Het nadeel is dan juist weer dat het in de ogen van de meeste inwoners toch 'gewoon' het gemeentehuis is en geen culturele ontmoetingsplaats van en voor inwoners. Dat is jammer, want de Stichting Huis van Waalre heeft een hoop te bieden voor inwoners.

Zo heeft elke ontmoetingsplek in Waalre haar krachten en zwaktes, kansen en uitdagingen. Over het geheel bezien liggen er kansen genoeg om integraal voor de gehele gemeente een mooi afwisselend cultureel programma aan te bieden. De gemeente Waalre gaat separaat nog aan de slag met een verdergaand onderzoek om te komen tot een visie op sociaal- culturele voorzieningen in Waalre. Het

is raadzaam om daarin de rol en functie van cultuur als bindmiddel mee te nemen, in relatie tot de gebouwen en doelgroepen, maar ook in samenspraak met het culturele veld.

2.1.3 Vindbaarheid en zichtbaarheid aanbod

Omdat er geen overzicht bestond van het rijke aanbod aan culturele activiteiten in Waalre, is er gezocht naar manieren om dit aanbod online te ontsluiten. In die zoektocht bleek de gemeente meerdere platforms te hebben. Na een afweging en overleg met de gemeente is er gekozen voor www.socialegidswaalre.nl als platform om overzicht te bieden van het culturele aanbod. Hierdoor kan de link met andere sociale activiteiten sneller worden gelegd en hoeft er geen nieuw platform te worden gemaakt, wat wildgroei zou veroorzaken. Om dit platform te promoten is ook de website van de gemeente aangepakt, een nieuwsbrief ingericht en een cultuurcampagne in het leven geroepen.

2.1.4 Verbinden en ondersteunen van initiatieven

Doorgaand heeft de cultuuraanjager als bemiddelaar gefungeerd voor nieuwe initiatieven door verbindingen te leggen tussen inwoners, maar ook door hen te koppelen aan de juiste ambtenaar binnen de gemeente. De belangrijkste initiatieven worden in dit rapport nader beschreven.

2.2 Waalre100

Bij aanvang van de opdracht zat er druk op de totstandkoming van het Waalre100 jubileumfeest. In september, bij aanvang opdracht, werden de eerste brainstormbijeenkomsten met inwoners georganiseerd, terwijl het feest in januari al moest losbarsten. De cultuuraanjager heeft het programma mede vormgegeven en een culturele injectie gegeven, door de projectleider van Waalre100 te ondersteunen bij de start en dan specifiek op het gebied van cultuur. Ook kwam de creativiteit van de cultuuraanjager goed van pas om snel tot ideeën te komen voor het programma. Voor de cultuuraanjager was dit een efficiënte manier om het voor zijn opdracht noodzakelijke netwerk op te bouwen binnen de gemeente Waalre.

2.2.1 Werkgroep cultuur

De cultuuraanjager werd ingezet om als gespreksleider te fungeren bij de themagroep cultuur. Dat bood kans om in een korte tijd een hoop cultureel actieve inwoners te ontmoeten en verenigingen te leren kennen. In deze werkgroep is gebrainstormd over mogelijke culturele activiteiten die zouden kunnen bijdragen aan het jubileum. Tijdens deze gesprekken ontstond het inzicht dat veel van de ideeën in een fietsroute zouden kunnen worden opgenomen. Zo zouden we meerdere vliegen in één klap slaan.

2.2.2 Lemniscaatvormige Fietsroute

De ideeën die onderdeel konden worden van de fietsroute waren heel divers, maar hebben we opgedeeld in drie thema's: historie (verleden), cultuur (heden) en natuur (toekomst). Omdat vanwege de natuur de route rondom de kernen zou gaan lopen, kwam de cultuuraanjager met het idee om een lemniscaat-vormige fietsroute te maken. Het voordeel van een lemniscaat-vormige fietsroute is namelijk dat je hem op elke punt kunt beginnen omdat hij oneindig doorgaat. Bijkomend voordeel is ook dat het Huis van Waalre met daarin het gemeentehuis precies in het midden van Aalst en Waalre ligt, exact op het kruispunt van de lemniscaat. Daar komen Aalst en Waalre dus samen. Op deze manier kon de fietsroute fungeren als verbindende factor tussen de twee dorpen die vanuit oudsher rivaliteit ervaren. En heel praktisch zou dit als begin- en eindpunt kunnen fungeren, met de Bibliotheek als programmapartner voor thematische lezingen of workshops vooraf aan de route en natuurlijk voor een kopje koffie voor of na de fietstocht.

Dit concept is verder uitgewerkt door een los werkgroepje. Tom van Santvoort is opgestaan als kartrekker en heeft het proces verder voortgezet en tot een mooi resultaat gebracht. Hij had het idee om de opening van deze nieuwe fietsroute aan te kleden met optredens van allerlei verenigingen en

artiesten uit Waalre. Hij heeft geheel zelfstandig een programma samengesteld en zo is de route deze zomer feestelijk geopend. De route blijft in de komende jaren beschikbaar om te fietsen en de culturele aankleding van de route door Tom van Santvoort wordt wegens succes een terugkerend evenement.

2.2.3 Logo en concept

Gebaseerd op het idee van de lemniscaatvormige fietsroute heeft de cultuuraanjager een concept uitgewerkt voor een logo van Waalre100. Het werd een liggende lemniscaat met een 1 ervoor, wat samen leest als 100. De lemniscaat staat voor verbinding en zo konden we Waalre100 aangrijpen om Aalst en Waalre wat meer te verbinden middels een verbindend jubileumfeest. Het concept werd enthousiast ontvangen en direct benut als briefing voor de vormgever. Het resultaat is beeldbepalend geweest voor de campagne van het jubileumjaar.

2.2.4 Waalre100 lied

Bij één van de brainstormsessies van de werkgroep cultuur kwam Bart de Bruijn met een liedtekst van een jubileumlied als idee. Met de vraag of iemand dit op muziek kon zetten. Arno ter Burg heeft toen de tekst op muziek gezet om er een echt lied van te maken. Dit lied heeft sopraan Ellen Valkenburg, onder begeleiding van Arno zelf op een witte vleugel, gezongen tijdens de nieuwjaarsreceptie van de gemeente in het Huis van Waalre. Ook zijn er drie componisten uit Waalre gevraagd om arrangementen. Het idee was dat de twee harmonieorkesten De Volharding uit Aalst en Juliana uit Waalre dit lied samen zouden spelen tijdens een slotmanifestatie aan het einde van het jubileumjaar met koren op de achtergrond en in combinatie met dansers en soloartiesten uit Waalre. Helaas is dit spektakel niet doorgegaan omdat er uiteindelijk geen financiering voor was vanuit de Stichting Waalre100, en zijn de arrangementen dus ook niet gemaakt. Wel heeft de beiaardier het jubileumlied een paar keer opgevoerd op het carillon en heeft de Albert Heijn een opname van het lied regelmatig gedraaid in de supermarkt.

2.2.5 Boombank van afval plastic

Een derde idee van de cultuuraanjager om Waalre100 op de kaart te zetten en een duurzaam vervolg te geven, was een zeshoekige boombank gemaakt van plastic afval dat door de kinderen van alle scholen is ingezameld. Via een speciale operatie in samenwerking met IVN en de nationale boomfeestdag hebben alle kinderen op school les gekregen over plastic afval, welke soorten er zijn en dat je die kunt recyclen als je ze scheidt. In een perkje pal voor de ingang van het gemeentehuis was toevallig een boom overleden; de perfecte plek om dit idee te laten landen. Het mooie ronde gat is leeggehaald en verrijkt met nieuwe aarde. Samen met de kinderen heeft de burgemeester tijdens de Boomfeestdag een prachtige grote lindeboom geplant die werd gesponsord door Boomkwekerij van den Berk. De lindeboom staat net als de lemniscaat voor verbinding, maar ook omhulling en eeuwig leven. Hij dient als beschermboom van de gemeente en als monument voor de geschiedenis en de overgang naar de toekomst van Waalre in voorspoed. De duurzame toekomst wordt onderstreept door de bank zonder negatieve footprint, omdat de kinderen van Waalre plastic van de verbrandingsoven hebben gered. De kinderen hebben hier veel van geleerd. Het ontwerp en het vervaardigen van de bank is begeleid door plastic kunstenaar Kees van den Boogaart uit Den Bosch. Hij heeft de enige plastic werkplaats van Brabant opgericht en beschikt over de vereiste machines voor het smelten van plastic en het persen in een mal. Deze machines hebben we met een bakwagen naar Waalre toe gehaald en midden in het gemeentehuis opgebouwd als een waar plastic recycling lab. Alle scholen zijn op één dag in rouleerschema met een klas langsgelopen met hun ingezamelde plastic afval. In het gemeentehuis hebben de kinderen het hele proces doorlopen en zo geleerd hoe je plastic kunt recyclen. De bank is rondom de boom geplaatst als herdenkingsmonument voor Waalre100 en als ontmoetingsplek voor inwoners die een afspraak hebben bij het gemeentehuis of even in het zonnetje willen zitten.

2.2.6 Bemiddeling initiatieven

Waalre100 diende door deze projecten als ideaal vliegwiel voor het aanjagen van cultuur en het opbouwen van netwerk. In dat proces zijn er verschillende inwonersinitiatieven gesignaleerd, verbonden, ondersteund en opgepakt, ook als zij binnen Waalre100 geen plaats konden vinden.

2.3 Stimulering Buitenschoolse Cultuureducatie

2.3.1 Proces

De gemeenteraad heeft aan de cultuuraanjager de opdracht gegeven om vorm te geven aan een 'rugzakjesregeling' voor buitenschoolse cultuureducatie. Deze werd in de stukken 'stimuleringsregeling' genoemd en had het doel om actieve cultuurparticipatie in de vrije tijd te stimuleren en mogelijk te maken voor gezinnen voor wie dit anders te kostbaar zou zijn. Na een interne en externe verkenning is een voorstel gemaakt voor hoe deze regeling vorm zou moeten krijgen. De interne zoektocht naar de juiste procedures én het schrijven van een collegeadvies¹ hebben veel tijd in beslag genomen. Na de zomervakantie is de regeling gelanceerd en gepromoot als onderdeel van de jaarlijkse promotiecampagnes van Sjors Creatief én het Jeugdfonds Sport en Cultuur. De regeling is daarnaast ook nog gepromoot als onderdeel van een brede stimuleringscampagne voor cultuur voor alle leeftijden. Zie paragraaf 2.4

2.3.2 Regeling Jeugdfonds Cultuur

De regeling genaamd 'Stimuleringsregeling Buitenschoolse Cultuureducatie'² wordt uitgevoerd door Stichting Jeugdfonds Sport en Cultuur Brabant. Het budget is hen toebedeeld middels een subsidiebeschikking. Zij verwerken de aanvragen en betalen de bijdrages uit aan de docenten. Het fonds rapporteert jaarlijks de resultaten. Omdat de regeling net nieuw is moet de bekendheid nog op gang komen en het gebruik daarmee in de komende jaren ook toenemen. In mei 2024 wordt de stand van zaken opgemaakt en wordt koers bepaald voor het volgende schooljaar.

2.3.3 Online aanvraagformulier

Voor deze regeling is er een online aanvraagformulier³ ontwikkeld via het zaaksysteem van de gemeente, zodat de drempel voor aanvragers is verlaagd. Het Jeugdfonds kende nog geen online aanvraagmogelijkheid. De medewerkers van het CMD zetten deze digitale aanvragen door aan het Jeugdfonds.

2.4 Brede stimuleringscampagne 'Cultuur in Waalre'

2.4.1 Gemeentewebsite

Op de gemeentewebsite is een nieuwe pagina aangemaakt met www.waalre.nl/cultuur als startpagina voor alles wat met cultuur te maken heeft. Deze pagina verwijst naar de cultuurcampagne, de verschillende regelingen voor de jeugd en ook naar de Sociale Gids Waalre, waar een overzicht wordt opgebouwd van cultureel aanbod.

2.4.2 Concept postercampagne

Actief deelnemen aan cultuur is gezond voor mensen. Het is daarom belangrijk dat we deze boodschap vertellen. Dat doen we doormiddel van een postercampagne waarin bekende Waalrenaren die zelf cultureel actief zijn uitleggen waarom ze dat doen en waarom dat goed voor hen is. Dit moet andere Waalrenaren inspireren om zelf ook actief te worden. De posters tonen een veelkleurigheid en veelzijdigheid van bijzondere en herkenbare mensen. Van kinderen tot aan

¹ Zie het collegeadvies 'Stimulering Buitenschoolse Cultuureducatie' en de bijlagen.

² Zie <https://www.waalre.nl/inwoners-en-ondernemers/stimuleringsregeling-buitenschoolse-cultuureducatie>

³ Zie [webformulier](#)

beroemdheden en bekende dorpelingen. Elke poster toont ook een korte boodschap in de vorm van een toepasselijke en prikkelende quote.

De posters van de bekende Waalrenaren zijn gedrukt en verspreid over plakplaatsen en in speciaal daarvoor aangeschafte 'kliklijsten' aan muren van scholen, buurthuizen en andere ontmoetingsplaatsen. Ook zijn de beelden te zien via digitale borden en schermen zoals in Het Huis van Waalre en bij de invalswegen van de gemeente. Ook heeft de gemeente een online campagne gelanceerd. Bij sommige sociale media berichten is er ook verwezen naar op maat gemaakte interviews. Waalrenaren kunnen ook zelf zo'n poster maken van zichzelf door een foto achter het template te plaatsen via een openbaar bestand. Deze kunnen ze delen op sociale media of zelf printen en op hun keukenraam plakken. Zo verspreidt de postercampagne zich organisch verder door Waalre. De campagne kan nog jaren worden hergebruikt, want is tijdloos ontworpen.

2.4.3 Residentie en manifestatie: Kunstenaars gaan het klooster in!

Bij de opzet van deze campagne is er ruimte gemaakt voor een eigen initiatief van het culturele veld, om betrokkenheid bij de campagne te creëren en samenwerking te bevorderen. Er is uitgevraagd om iets te verzinnen dat organisatie-overstijgend was en een brede doelgroep aansprak. Waalreenaar Wilbert van Gent kwam met een prachtig idee. Zijn voorstel was om een aantal (een stuk of tien) in Waalre levende kunstenaars uit te nodigen voor een gezamenlijke expositie/residentie. Denk aan een selectie uit verschillende leeftijdsklassen en een representatie van verschillende disciplines: muziek, theater, dans, schilderkunst, beeldhouwen, keramiek, textiel enz.

Op een ruime centrale locatie krijgen deze kunstenaars de gelegenheid hun werk te exposeren en in gesprek te gaan met bezoekers. Deze kunstenaars kunnen diezelfde locatie ook, tijdelijk en voor zover dat kan, als atelier gebruiken door op die locatie te werken.

Het doel is om bezoekers het gesprek aan te laten gaan met kunstenaars over wat ze doen, waarom en hoe. De bezoekers raken zo geïnspireerd en ondervinden of bepaalde kunstuitingen ook een vorm van vrijetijdsbesteding voor henzelf kunnen zijn.

Er wordt een Youtube-kanaal geopend en daarop worden kleine, korte interviews met die kunstenaars geplaatst met de centrale vraag: wat beweegt hen, wat drijft hen in de kunst? Hoe zijn ze begonnen, wat levert het hen op? Wat maakt hun uitingen tot kunst? Korte items van drie tot vier minuten.

Met een goed format kan dit kanaal later verder worden uitgebreid met kunstenaars die niet in de selectie zitten. Daardoor ontstaat een breder beeld van wat er in Waalre leeft op het gebied van cultuur.

Het Klooster liep toevallig ook al met het idee van residenties rond en heeft daarom de grote zaal aangeboden als plek voor dit idee. De geschiedenis van de deze ruimte maakt bovendien het concept helemaal af: de kunstenaars gaan letterlijk 'het klooster in' en zo wordt deze plek ook mooi ingewijd als nieuwe broedplaats voor kunstenaars. Twee vliegen in één klap.

2.4.4 Educatieprogramma

Voor leerlingen van scholen en kinderdagverblijven wordt een lespakket ontwikkeld. Dat lespakket behandelt de vragen: Wat is kunst? Waarom zijn er kunstenaars? Wat doen zij en waarom?

De interviews die op Youtube komen te staan maken deel uit van het lespakket en ter introductie van een klassenbezoek aan de expositie. Kunstenaars die ze gaan ontmoeten. De kinderen wordt gevraagd vooraf vragen te bedenken die ze aan de kunstenaars kunnen stellen. Op locatie wordt ze ook de gelegenheid geboden zelf aan de slag te gaan en iets te maken.

Uiteraard zal de expositie ook open zijn voor andere inwoners van Waalre en hij wordt geopend met een officiële opening en afgesloten met een slotmanifestatie waarin cross-overs tussen de makers plaatsvinden en verschillende verenigingen uit Waalre ook een rol vervullen.

Het is de doelstelling niet om zoveel mogelijk mensen direct naar een cursus, een expositie of workshop te krijgen maar om mensen te inspireren. Wat kan ik? Waar ligt mijn creativiteit? Kan ik het leren? Wat brengt het mij? Dit zijn vragen die worden beantwoord in gesprek met actieve kunstenaars, voor zowel jong als oud. Inschrijven voor een workshop of cursus is dan geen doel, maar meer een gevolg.

Dit concept geeft invulling aan de wens van de gemeente Waalre zich te profileren als een gemeente die actief met cultuur bezig is. Zo'n evenement biedt ruim de gelegenheid tot publiciteit. De scholen en kinderdagverblijven hebben zich alvast voorzichtig enthousiast getoond. Er is een werkgroep opgericht waar ook jongeren uit Waalre in worden betrokken. Er hebben al verschillende overleggen plaatsgevonden en het is de bedoeling dat de residentie met slotmanifestatie ergens in 2024 wordt georganiseerd.

2.4.5 Ambassadeurs voor cultuur in Waalre

Speciaal voor deze campagne is het gelukt om twee toonaangevende BN'ers aan Waalre te verbinden. De wereldberoemde bandoneonspeler Carel Kraayenhof is bereid om als ambassadeur op te treden, ook letterlijk. Hij gaat in de Sint Willibrorduskerk een groots concert geven onder de noemer 'Carel komt thuis'. Hij is namelijk geboren en getogen in Aalst en heeft daar ook jaren ragtime blues muziek gemaakt. Sinds hij bekend werd door zijn uitvoering van Astor Piazzolla's 'Adios Nonino' op de bruiloft van Maxima en Willem-Alexander heeft hij nog nooit in Waalre opgetreden. Vandaar de titel 'Carel komt thuis'. Hij is bereid om naast het optreden ook in de postercampagne aansluiten met verwijzing naar een interview en video's.

Ook neurowetenschapper Erik Scherder is bereid om als ambassadeur te fungeren in de campagne. Hij heeft op allerlei manieren bewezen wat de kracht van muziek is en dat de hersenen zich positief ontwikkelen bij het horen en spelen van muziek. Ook heeft hij dat in verschillende zeer educatieve video's en op een toegankelijker manier uitgelegd. Deze worden online verspreid en ook heeft Erik een foto aangeleverd voor de postercampagne.

2.5 Cultuurcafé

2.5.1 Participatieve aanpak

Als middel om in gesprek te komen met het culturele veld is er een start gemaakt met een 'cultuurcafé'. Dat is een terugkomend evenement waarin Waalrenaren die zijn geïnteresseerd in cultuur elkaar kunnen ontmoeten in een laagdrempelige setting met educatieve elementen. Om tot de opzet van dit cultuurcafé te komen is de eerste editie in Het Huis van Waalre participatief ingestoken. In drie rondes konden de bezoekers speeddaten, meedenken over de opzet en inhoud van het cultuurcafé en in dialoog gaan over de culturele voedingsbodem van Waalre. Er is gesproken over cultuurbeleid, over cultuurbudget, over toegankelijkheid, zichtbaarheid en samenwerken en over nieuwe ideeën en initiatieven. Dat alles leverde veel feedback op over het functioneren van de gemeente. Deze feedback is verwerkt in dit rapport.

De avond heeft ook ontzettend interessante inzichten opgeleverd over de opzet van het cultuurcafé zelf, zoals:

- De thematieken die kunnen worden behandeld
- Ideeën voor het programma (speed-daten, workshops, pitches, proeverijen, optredens)
- De vorm (informele café-setting, maar met ruimte voor diepgang)
- De duur en de frequentie (vier tot 6 keer per jaar)

- De locatie (men wil het cultuurcafé laten reizen door Waalre)
- Promotie (centraal organiseren)
- De organisatie (om beurten)

In de daaropvolgende cultuurcafés in respectievelijk Het Klooster en De Pracht viel op dat de deelnemers zich wederom kritisch uitlieten over het functioneren van de gemeente. Het lijkt erop dat een groot deel van dit sentiment is gebaseerd op ervaringen uit het verleden. Het is daarom des te belangrijker dat het gemeentebestuur de komende jaren investeert in cultuur. In dit rapport worden daartoe voorstellen gedaan en daarin zijn de steekhoudende suggesties van het culturele veld meegenomen.

2.5.2 Borging

Naast De Pracht en Het Klooster hebben ook de Agnus Dei Kerk, het Waalres Museum en de Volksuniversiteit Waalre zich bereid getoond om jaarlijks een editie te organiseren. Zij zullen één voor één invulling geven aan het cultuurcafé, volgens het format dat de deelnemers zelf hebben opgesteld in de eerste editie.

3 Aanbevelingen

3.1 Neem kunst en cultuur serieus

Tijdens de looptijd van de opdracht is op meerdere plekken en meerdere momenten gebleken en uitgesproken dat de inwoners van Waalre die zich bezighouden met kunst en cultuur zich niet serieus genomen voelen. Men verwijt de gemeente Waalre geen hart te hebben voor cultuur. Omdat het huidige college zich weldegelijk positief uitspreekt over kunst en cultuur, lijkt het erop dat dit sentiment vooral is gebaseerd op het verleden. Het zijn soms ook uitspraken van individuen die om verschillende redenen geen vertrouwen hebben in de gemeente. Toch is het belangrijk dit sentiment serieus te nemen. Vanuit hoor en wederhoor ontstaat immers een nieuw gesprek over cultuur in Waalre dat kan leiden tot vooruitgang. Het is daarom belangrijk om dergelijke signalen niet af te doen als een klacht van een enkeling. Bovendien blijkt een hart voor cultuur ook niet uit het beleid voor cultuur: er is namelijk nooit cultuurbeleid en cultuurbudget geweest en dat is uniek in Nederland en ook opmerkelijk voor een welvarende gemeente als Waalre. De cultuurnota is gelukkig een eerste stap geweest om daar iets aan te veranderen. De tweede stap was om een cultuuraanjager aan het werk te zetten. De derde en logische vervolgstap zou dan nu zijn om structureel financiering voor cultuurbeleid, personeel en cultuurbudget op te nemen in de gemeentebegroting. Daarmee laat je zien als gemeente dat je kunst en cultuur echt serieus neemt.

Welke vervolgstappen er kunnen worden gezet naar aanleiding van dit rapport, beschrijft dit hoofdstuk. Maar het begint natuurlijk altijd bij intrinsieke motivatie: ziet de gemeenteraad van Waalre de waarde van kunst en cultuur voor de gemeenschap, en heeft zij de ambitie om er iets mee te doen? Dat gaat over het culturele klimaat verbeteren door te investeren in de zichtbaarheid, de zelfredzaamheid van het veld, in maakplekken en podia en nieuwe experimenten en evenementen.

Waalre heeft goud in handen. Er gebeurt namelijk al heel veel en er staan een hoop mensen te springen om aan de slag te gaan, wanneer ze een klein zetje in de rug krijgen. Men geeft aan dat het niet enkel om budget gaat, maar ook om persoonlijke relaties en het geven van waardering. Men zou bijvoorbeeld graag een keer een compliment ontvangen of worden gevraagd voor een opening, een opdracht in de openbare ruimte of een residentie. Kunstenaars en verenigingen zouden graag ervaren en voelen dat ze worden gezien en gewaardeerd. Waarom dat nu volgens hen niet zo is kan op z'n minst worden onderzocht. Start met een open gesprek over cultuur in Waalre. Er is vanuit het cultuurcafé en in de wandelgangen genoeg gesignaleerd, maar de volgende stap is een gesprek, zodat iedereen elkaar beter kan begrijpen en er een samenwerking ontstaat op gelijkwaardig niveau. De stap die daarna volgt is om op basis van die gesprekken te komen tot een cultuurvisie op de komende tien jaar. In de vertaling daarvan naar concrete actiepunten (cultuurbeleid), blijkt al gauw dat er moet worden geïnvesteerd. Het is dus onvermijdelijk dat er ook budget nodig is om de volgende stap te kunnen zetten.

3.2 Geef vorm aan cultuurbeleid

3.2.1 Maak een cultuurvisie

Het cultuurbeleid van de gemeente is nu vooral een zaak van het subsidiëren van enkele verenigingen. Daarnaast wordt er bijgedragen aan twee gemeenschapshuizen, de bibliotheek en het Waalres Museum. Een cultuurvisie gaat echter verder dan een subsidiebeleid. Het gaat over een visie op de toegevoegde waarde van kunst en cultuur in de samenleving en specifiek in Waalre. De vertaling naar de lokale context is belangrijk om te kunnen bepalen waar de sterktes, de zwaktes, de kansen en de bedreigingen liggen. Het gaat natuurlijk ook verder dan leuke feestjes subsidiëren. De eerste pijler is een breed en overal aanwezig aanbod van kunst en cultuur in de dorpen. Het beleid moet verbinding tot stand brengen, vernieuwing stimuleren en het ondernemerschap in de culturele sector uitdagen en verder ontwikkelen. Het kan ten slotte ook een instrument zijn voor culturele

profilering van de gemeente Waalre en uiteindelijk bijdragen aan “citymarketing”, maar dat moet niet het hoofddoel zijn.

Cultuur is een belangrijk ingrediënt voor een gezonde en sterke samenleving. Cultuur is meer dan enkel de fysieke verschijningsvorm. Het gaat over de vorming van onze individuele én collectieve identiteit, over de ontwikkeling en uiting van gevoelens en beleving, over de inspiratie van onze gedachten en de vergaring van kennis en inzicht. Naast de intrinsieke waarde draagt cultuur bij aan tal van maatschappelijke pijlers in ons bestaan. Van individuele ontwikkeling en educatie tot een bredere sociaal maatschappelijke en zelfs economische impuls. Deze omschrijving komt dicht in de buurt van het 19e-eeuwse ideaal van ‘Bildung’: vorming. De kunst en cultuur hebben in deze omschrijving een individuele component en een maatschappelijke component. De maatschappelijke component wordt versterkt wanneer de kunsten worden geïntegreerd in andere delen van het gemeentelijk beleid. Intern bij de gemeente wordt dan gekeken naar integrale samenwerking en samenhang tussen beleidsonderdelen onderwijs, sport, het sociaal domein, bibliotheekwerk, recreatie & toerisme, ruimtelijke ordening, economie en erfgoed. Daarin liggen kansen voor het uitwerken van brede projecten, ook in domeinoverstijgend en intergemeentelijk verband. Zo wordt dit beleid minder als een zelfstandig terrein opgevat, maar is cultuur als het ware een satéprikker die door alle beleidsterreinen heen gaat. Denk daarbij ook expliciet aan verbinding met de programma’s Gezond Waalre, Duurzaam Waalre en het eerdergenoemde accommodatiebeleid, maar zeker ook het geldzorgenbeleid.

Het is aan te raden om in de komende jaren te bouwen op wat er al van nature aanwezig is in Waalre en vanuit daar met nadruk samen met de inwoners het geheel te verbinden en op een hoger plan te tillen. Het is belangrijk om dat niet te forceren en dit in samenwerking met het veld vorm te geven.

3.3 Zet de cultuuraanjager voort als cultuurmakelaar

Uit de pilot met de cultuuraanjager is duidelijk gebleken in de praktijk hoe waardevol deze rol is in het culturele veld. Ook is in de drie cultuurcafés aangegeven dat het culturele veld deze rol waardeert en belangrijk vindt. Het advies is dan ook om deze voort te zetten door naast het aanjagen van nieuwe initiatieven ook focus aan te brengen op het verbinden van mensen en ideeën. De titel en de omschrijving van ‘cultuurmakelaar’ zijn passender voor deze volgende fase (zie paragraaf 1.2.2).

Het is belangrijk dat de persoon die deze rol gaat vervullen goed is in het bouwen van netwerken en onderhouden van persoonlijke relaties. Idealiter is deze persoon woonachtig en/of werkachtig in Waalre en heeft deze persoon al een groot lokaal netwerk. Het is noodzakelijk dat de cultuurmakelaar deels buiten het gemeentehuis werkt onder de mensen en zichzelf veel laat zien op evenementen en openingen. Het is een ware ambassadeur voor cultuur die mensen actief verbindt en activeert. Tegelijkertijd is deze persoon in staat om binnenshuis de juiste verbindingen te leggen en op diplomatieke wijze te bemiddelen voor belangen en initiatieven uit de samenleving.

De cultuurmakelaar doet er goed aan om video als medium in te zetten om meer kennis te delen over de kracht van Waalre, het aanbod, de ambities en de nieuwe energie die er gevonden is. Dat vraagt om een hanteerbaar campagnebudget voor het faciliteren en versterken van de werkzaamheden van de cultuurmakelaar.

3.4 Stel een beleidsambtenaar cultuur aan

Het is gangbaar dat een gemeente een beleidsadviseur cultuur in dienst heeft die een cultuurvisie schrijft in samenwerking met het culturele veld. Tot op heden ontbreekt deze in Waalre. Het is dus wijs om hier capaciteit voor vrij te maken. Deze ambtenaar kan dan ook vervolg en uitvoering geven aan dat beleid. Het is heel belangrijk dat deze ambtenaar niet *in plaats van* een cultuurmakelaar wordt aangesteld. Een combinatie van deze twee functies is wel mogelijk, maar het is dan wel

belangrijk dat het cultuurmakelaarschap voldoende ruimte krijgt. Het culturele veld is niet gebaat bij een ambtenaar die vanuit het gemeentehuis bepaalt hoe cultuur vorm moet krijgen. Het is daarentegen wel nodig dat er iemand korte lijnen houdt en verbindingen legt tussen inwoners en de ambtelijke organisatie.

3.5 Regel meer cultuurbudget

Om daden bij woorden te kunnen voegen en boter bij de vis te kunnen doen, is financiering noodzakelijk. Natuurlijk kan er al veel in Waalre zonder geld, dat bewijst de samenleving ook, maar om alles net even op een hoger plan te tillen, is er toch altijd wel een beetje geld nodig. Al is het maar om te investeren in de ontwikkeling van goede (collectieve) communicatie en marketing of het faciliteren van nieuwe initiatieven. Met name aan die twee zaken is dringend behoefte.

3.5.1 Flexibel budget voor eenmalige projecten en impulsen

In steeds meer gemeenten bestaat er een flexibel cultuurbudget, wat wil zeggen dat niet van tevoren duidelijk is waar het geld aan gaat worden besteed. In cultuurland worden dit soort subsidies 'impuls subsidies' genoemd. Deze impulsen zijn bedoeld om een injectie te geven in een proces, een boost aan de kwaliteit van een bestaande club of juist voor een startbudget voor een nieuw initiatief. Uiteraard is er dan een subsidiebeleid voor deze impulsen. Vaak worden de aanvragen beoordeeld door een onafhankelijk panel bestaande uit inwoners en doorgewinterde cultureel ondernemers van buiten de gemeente, die kritisch kunnen kijken en zelf geen belangen hebben. Dit budget is dus ook bedoeld voor nieuwe en spontane initiatieven van inwoners, verenigingen, cultureel ondernemers of kunstenaars. En dat is heel helpend voor Waalre. Hiermee wordt actief burgerschap en cultureel ondernemerschap beloond en gestimuleerd, waardoor de culturele samenleving in een versnelling komt. Bovendien komen er daardoor meer initiatieven van de grond die op zichzelf ook weer een positieve impact hebben op de gemeenschap. Ten slotte krijgt het culturele veld het gevoel dat ze serieus wordt genomen ordt. Er zou op z'n minst gestart kunnen worden met een klein budget om uit te proberen hoe het werkt in Waalre. Als onderdeel van de cultuurcampagne is het dus al eens getest met 5000 euro en we zien wat voor moois dit nu al oplevert: een samenwerking tussen kunstenaars en een rits verenigingen, een actieve kartrekker, een gemeenschapshuis, en de scholen en kinderdagverblijven van Waalre. Een kleine impuls kan grote gevolgen hebben.

3.5.2 Geld van buiten de gemeente

Het is aan te raden om ook aan de slag te gaan met externe financieringsbronnen. De toekomstige beleidsadviseur en de cultuurmakelaar kunnen hier samen hun tanden in zetten. Er zijn talloze landelijke fondsen die aangeschreven kunnen worden, er zijn Provinciale en landelijke regelingen waar Waalre gebruik van kan maken. Denk aan MDT (Maatschappelijke Diensttijd)⁴ en de brede SPUK regeling⁵ die ruimte bieden voor culturele ontwikkeling, maar wat maar zelden zo wordt ingevuld. In de gemeente Waalre maakte nog niemand gebruik van MDT. Na een bemiddeling van de cultuuraanjager is Het Klooster meegegaan in een landelijk MDT-aanvraag van 'Jong en Meer', waardoor er nu geld naar Waalre komt voor de ontwikkeling van cultureel actieve jongeren uit Waalre die een eigen initiatief willen ontplooiën. Cultuur is niet opgenomen in de SPUK-aanvraag van 2023. In de jaarbegroting van 2024 is er in het aandeel SPUK-gelden ook geen rekening gehouden met cultuur. Het is dringend aan te raden om dit alsnog te doen. Denk vervolgens ook aan het Nationaal Akkoord Amateurkunst. In november 2022 bepleitte de staatssecretaris voor cultuur in haar 'Meerjarenbrief 2023-2025' een Nationaal Akkoord Amateurkunst⁶. Een waardevolle stap voor de

⁴ Zie bijvoorbeeld <https://www.mdtcultuurenkunst.nl/>

⁵ Zie ook <https://www.lkca.nl/artikel/benut-de-kracht-van-cultuur-in-de-brede-spuk/>

⁶ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/11/04/meerjarenbrief-de-kracht-van-creativiteit>

sector. Ze zegt in haar brief: “Ik investeer in de sectorontwikkeling en -vernieuwing van amateurkunst. Ruim zeven miljoen mensen doen aan amateurkunst. Tegelijk blijken voorzieningen voor amateurs kwetsbaar. Ik zet in op een Nationaal Akkoord Amateurkunst met afspraken tussen OCW, IPO en VNG over een structurele, samenhangende aanpak van de ondersteuning van amateurkunstgroepen.”

In aanloop naar het Nationaal Akkoord komen er gelden beschikbaar vanuit de Rijksoverheid. Kunstloc Brabant is de provinciale organisatie die in 2024 een aanvraag gaat indienen. Het is aan te raden om in 2024 contact op te laten nemen met Suzanne Slachmuylders van Kunstloc om samen een plan te smeden voor de amateurkunsten in Waalre. Zo komt er geld van het rijk richting Waalre, waardoor de gemeentelijke begroting ontlast wordt.

3.5.3 Koppeling regionaal bedrijfsleven

Daarnaast liggen er ook kansen om lokale en regionale sponsors aan te haken. De cultuurmakelaar zou een netwerk van bedrijven kunnen opbouwen die gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor een particulier cultuurfonds, of die kunnen worden gekoppeld aan specifieke initiatieven of verenigingen. In de sportwereld is sponsoring heel normaal. Deze formule kan zo worden gekopieerd naar culturele clubs en initiatieven. Ook burgercoöperaties zijn geïnteresseerd om hun winsten deels terug te laten vloeien naar de lokale samenleving. De sponsoring in het kader van Waalre100 door WeConnect heeft dat bijvoorbeeld bewezen; een mooi voorbeeld van hoe sponsoring wederkerig kan werken.

3.6 Zet cultuur in voor participatievraagstukken

3.6.1 Cultuur als middel voor het gesprek met de samenleving

Omdat cultuur net als sport en sociale activiteiten intrinsiek over participeren gaat – cultuur kun je alleen samen (mee)maken – is het een mooi vliegwiel om vorm te geven aan participatie. Tot nog toe krijgt participatie veelal vorm in het kader van wonen en ruimtelijke ontwikkeling. Met de intrede van de Omgevingswet in januari 2024 wordt een participatief proces vooraf aan de vergunningverlening – inplaats van achteraf – verplicht. Cultuur in de brede zin van het woord leent zich bij uitstek als aanleiding of context om met de samenleving in gesprek te komen. Kunst is een vorm van communicatie. Kunstenaars zijn in staat om moeilijke thema's bespreekbaar en beleefbaar te maken. Zij duiden de tijdsgeest en signaleren in een vroeg stadium nieuwe ontwikkelingen. Aan de hand van kunstwerken (concerten, tentoonstellingen en theaterproducties) kunnen mensen in dialoog gaan over moeilijke thema's. Het terugbrengen van de (deliberatieve) dialogen in de samenleving is essentieel om de groeiende polarisatie te beslechten. De populariteit van burgerberaden en burgercollectieven geeft aan dat hier ook behoefte aan is in de samenleving.

3.6.2 Cultuurcafé en netwerk van professionals

In het experiment met het cultuurcafé viel op dat aanwezigen het steevast benutten om hun mening te geven over het functioneren van de gemeente en de gemeenschap. Het geven van deze meningen is een directe vorm van burgerparticipatie. Zij gaven ook aan dat er dan een zekere mate van overheidsparticipatie mag worden verwacht. Het cultuurcafé fungeerde als een klankbordgroep waaraan je dus ook andere vraagstukken en dilemma's kunt voorleggen. De Stichting Waalre in dialoog heeft dan ook aangeboden om in 2024 dialogen te gaan organiseren over culturele thema's. Iets anders wat het cultuurcafé duidelijk heeft gemaakt is dat professionele kunstenaars een andere behoefte hebben dan amateurkunstenaars of andere geïnteresseerden. Zij willen graag gelijkgestemden ontmoeten en daarmee van gedachten wisselen en van elkaar leren. Het is dan ook goed als de cultuurmakelaar een netwerk vormt van lokale kunstenaars en cultureel ondernemers die samen willen werken om een impuls te geven aan het culturele klimaat in Waalre. Zo blijft de motor voor vernieuwing daar waar hij thuishoort: in de samenleving zelf.

3.7 Centrale communicatie

In het cultuurcafé gaven de deelnemers aan dat het wenselijk en helpend is als cultuurmarketing centraal wordt georganiseerd. Denk aan de promotie van cultuureducatie en aanbod van voorstellingen, exposities, concerten en andere culturele activiteiten. Om dit op weg te helpen zijn er in het kader van de campagne 'Cultuur in Waalre' middelen gemaakt die hiervoor kunnen worden ingezet. De cultuurmakelaar kan dit verder aanzwengelen en coördineren de komende jaren.

3.8 Doorontwikkeling cultuuronderwijs

De stimuleringsregeling voor buitenschoolse cultuureducatie is een goed begin en hopelijk zorgt het voor een stijging van het aantal kinderen dat buiten school cultuuronderwijs geniet. Vanuit de muziekdocenten vereniging zijn er veel zorgen geuit over de economische duurzaamheid van de sector en er zitten gaten en hiaten in het aanbod. Muziekonderwijs en dansscholen zijn goed vertegenwoordigd. Het theateronderwijs en het tekenonderwijs kunnen nog wel wat versteviging gebruiken. De binnenschoolse cultuureducatie is wisselend van kwantiteit en kwaliteit.

3.8.1 Binnenschoolse cultuureducatie

In Waalre zijn drie van de vijf scholen aangesloten bij het landelijke programma Cultuureducatie Met Kwaliteit (C.M.K.). Het is zaak dat de andere scholen zo spoedig mogelijk ook aansluiten. De verbinding met buitenschoolse cultuureducatie wordt maar mondjesmaat gelegd. De scholen geven aan dat er niet te veel druk moet worden gelegd op de (agenda's van) kinderen. Er zijn in den lande echter mooie voorbeelden van organisaties die cultuureducatie verzorgen op scholen en direct de verbinding leggen met de lokale cultuuraanbieders. Je ziet dat het dan beter op elkaar aansluit en dat deze verenigingen ook weer meer aanwas krijgen. Een win-win situatie dus. Er ontstaat dan bovendien een doorgaande leerlijn.

3.8.2 Buitenschoolse cultuureducatie

Het buitenschoolse cultuureducatie aanbod is goed ontwikkeld in Waalre. Maar er zijn legio mogelijkheden om dit uit te breiden, te versterken, verbinden en door te ontwikkelen. De aanbieders hebben hier zelf geen ruimte, tijd en geld voor. Het zou dus helpen als de gemeente kleine, weloverwogen impulsen kan geven aan dit ecosysteem. De promotie van het aanbod vanuit een centrale positie zou al een hoop doen. Men ziet dat als een mooie taak voor de gemeente, als centrale, onafhankelijke speler, maar de Bibliotheek kan hier ook een rol in pakken.

3.8.3 Versterk de rol van de Bibliotheek op het gebied van cultuur

In 2015 zijn de waarden en de functies van de openbare bibliotheek vastgelegd in een aparte wet: de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorziening. De volgende vijf maatschappelijke functies staan in deze wet beschreven:

- Het ter beschikking stellen van kennis en informatie.
- **Het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie.**
- Het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur.
- Het organiseren van ontmoeting en debat.
- **Het laten kennismaken met kunst en cultuur.**⁷

De WSOB biedt veel ruimte voor lokale invulling en maatwerk. Ondanks dat de rol van de Bibliotheek in de basis hetzelfde blijft, heeft de Bibliotheek Eindhoven (die in Waalre het bibliotheekwerk levert) een missie omschreven om aantrekkelijk en nuttig te blijven in de samenleving:

“Wij zijn niet langer alleen een gebouw vol boeken, we zijn een ontwikkelaar van mensen. Wij bieden niet alleen informatie aan, we helpen mensen die informatie te filteren, te beoordelen, te begrijpen

⁷ Zie ook: <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/artikel/kunst-en-cultuur-in-de-bibliotheek>

en om te zetten in praktische kennis en wijsheid. Wij stimuleren mensen eerst zelfredzaam te worden en vervolgens om zichzelf verder te ontplooiën. Daarbij past de volgende missie: Wij geven mensen de mogelijkheden zich te ontwikkelen. Zo stimuleren we zelfredzaamheid en zelfontplooiing.”

Wellicht dat deze missie zich niet helemaal doorvertaalt van Eindhoven naar Waalre, maar in de praktijk is er in ieder geval (te) weinig te merken van deze nieuwe missie. Er staan in het Huis van Waalre vooral boeken. Natuurlijk is er ook het educatieve programma met onder meer een digicafé, voorlezen en knutselen, een taalcafé en loopbaangesprekken. Ook worden er zo nu en dan lezingen en theatervoorstellingen geprogrammeerd. Maar de rol om mensen kennis te laten maken met kunst en cultuur of het culturele aanbod van Waalre, laat de Bibliotheek Eindhoven nog liggen. Ook is het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie minimaal zichtbaar. De Bibliotheek zou in Waalre bij uitstek een rol kunnen pakken in het bemiddelen bij vraag en aanbod van culturele activiteiten en cursussen. Denk aan een bundelen en promoten van het aanbod via een platform en in samenwerking met de culturele verenigingen en de scholen werken aan cultuureducatie. Of het ontwikkelen van ‘cultuur op recept’ of ene kunstuitleen. Het advies is om de Bibliotheek te wijzen op haar wettelijk toebedeelde vijf rollen. Op deze manier kan de Bibliotheek een deel van de werkzaamheden van de cultuurmakelaar op zich nemen of deze versterken.

De gemeente Waalre hanteert nog een oude prestatieovereenkomst waarin hier geen afspraken over zijn gemaakt. Het is dan ook raadzaam om na een goed gesprek met de Bibliotheek nieuwe afspraken te maken over deze rollen en deze op te nemen in een nieuwe prestatieovereenkomst.

3.9 Nieuwe ideeën verder brengen

In de werkperiode van de cultuuraanjager zijn er verschillende ideeën en projecten gesignaleerd of bedacht die nog niet ver genoeg zijn gebracht in verband met de beperkt beschikbare tijd. Het zijn kansen voor de komende jaren die een nader aan te stellen cultuurmakelaar verder kan oppakken:

3.9.1 Broedplaats en residenties

De drie jonge kunstenaars Gijs van Lith, Tijs Rooijackers en Merijn Kavelaars hebben (inter-)nationaal succes en wonen en werken in Waalre. Zij missen een professioneel netwerk in Waalre en een broedplek waar ook kan worden tentoongesteld en ontmoet. Ze zijn voornemens een dergelijke plek te gaan opstarten. Tijs wil graag een broedplaats maken in een leegstaande stal in het buitengebied, Merijn denkt meer aan iets in het centrum, bijvoorbeeld in samenwerking met het Waalres Museum of Het Klooster. En Gijs ziet mogelijkheden in combinaties van industrie, wonen, recreëren.

3.9.2 Atelierroute in eigen beheer

Er is al een paar jaar een atelierroute door Aalst en Waalre in samenwerking met Valkenswaard. De stichting uit Valkenswaard die dit organiseert is vergrijsd en daarom heeft het bestuur Tijs, Gijs en Merijn gevraagd om het stokje over te nemen. Zij staan ervoor open om dit te doen mits ze de vrijheid krijgen om de opzet rigoureuus te veranderen. Ze pleiten voor een gezamenlijke startexpositie in bijvoorbeeld De Pracht die meer nadruk legt op het 2D werk van amateurkunstenaars én een gezamenlijke slotexpositie in Het Klooster, die meer de nadruk legt op het 3D werk van professionele kunstenaars. Daar precies tussenin ligt Het Huis van Waalre waar deze twee doelgroepen halverwege de dag samen kunnen komen. Dit biedt een mooie kans om deze atelierroute op een hoger plan te tillen en daarmee Waalre ook verder op de kaart te zetten.

3.9.3 Kunstnacht

In de toekomst zou het geweldig zijn om naast of aansluitend op de atelierroute een heuse kunstnacht te organiseren. Passend bij Waalre zou dat een nachtelijke lichtjesroute kunnen zijn langs bijzondere huiskamers en culturele ontmoetingsplekken waar optredens en exposities plaatsvinden. Hiervoor zou de cultuuraanjager dan eerst een kartrekker en budget moeten vinden.

3.9.4 Beeldenroute door natuurgebieden

Gijs van Lith en zijn partner (ook kunstnares) zijn in hun vrije tijd lid van IVN. Ze hebben het idee opgevat om een beeldentuin of route te realiseren in de prachtige natuurgebieden rondom Waalre in samenwerking met IVN. Ook dit is een mooi idee dat de cultuurmakelaar kan ondersteunen en kan helpen verder te brengen.

3.9.5 Doorontwikkeling Waalres Museum

Het Waalres Museum is bezig om een professionaliseringsslag te maken samen met een adviesbureau. Het is belangrijk dat de nieuwe cultuurmakelaar zich daarmee bemoeit om de nieuwe ontwikkeling te bezien vanuit het geheel en samenhang te creëren tussen het Waalres Museum en de rest van het culturele veld.

3.9.6 Theaterwerkplaats in Het Klooster

In Waalre is maar weinig theateraanbod, zowel op het gebied van voorstellingen als van educatie. Om hieraan tegemoet te komen wil Het Klooster graag een rol pakken in de vorm van een theaterwerkplaats. De grote zaal van Het Klooster biedt daar fysiek de ruimte voor en bovendien onderscheidt Het Klooster zich dan van het Huis van Waalre en De Pracht. Het Parktheater uit Eindhoven wil veel meer in de wijken en de regio gaan programmeren. Ook TAC programmeert op gastlocaties omdat ze de komende drie jaar wachten op hun nieuwe gebouw. Beiden zouden in Het Klooster kunnen landen om spraakmakende evenementen te organiseren. Er is dan sprake van een win-win situatie. Tenslotte is contact gelegd met de Waalrenaar René Paré, die in Eindhoven al jaren actief is met MAD (Emergent Art Center). Hij wil graag meehelpen om van Het Klooster een bruisende culturele broedplaats te maken.

3.9.7 Kunst(uitleen) in Het Huis van Waalre

Er is met Stichting Het Huis van Waalre gesproken over beeldende kunst in het Huis van Waalre. De Stichting heeft de wens uitgesproken om meer ruimte te bieden aan lokale kunstenaars op structurele basis en door meer exposities te organiseren. In 2024 kan de cultuurmakelaar ze in contact brengen met beeldend kunstenaars, de atelierroute en er kunnen afspraken worden gemaakt met de eigenaar van het pand (de gemeente) over de structurele aanwezigheid van kunst. In samenwerking met de Bibliotheek is het een aantrekkelijk idee om een kunstuitleen te starten. Je kunt dan naast boeken ook kunstwerken lenen. Zo kunnen inwoners bijvoorbeeld elke maand een ander werk boven hun bank hangen op basis van een abonnement. Ook is er de wens van verschillende huurders (Bibliotheek, MAW) om een analoge piano te plaatsen in het Huis van Waalre, liefst zelfs een vleugel.

3.9.8 Cultuurmarkt

Het zou prachtig zijn als de cultuurmakelaar samen met alle verenigingen en cultuuraanbieders een jaarlijkse cultuurmarkt zou kunnen organiseren, die bezoekers kennis laat maken met het aanbod van Waalre. Dit zou een samenwerkingsverband moeten zijn tussen al deze aanbieders en gecoördineerd kunnen worden door de cultuurmakelaar, die een neutrale positie inneemt in het geheel.

4 Conclusies

Het is belangrijk dat de gemeente aan haar faciliterende rol ten opzichte van cultuur gaat werken door een visie te vormen op de waarde van cultuur en samen met het culturele veld richting te geven aan waar het heen moet met de specifieke ontwikkelingen in Waalre. Dat start bij een basishouding die uitdraagt dat cultuur waardevol is voor een gezonde samenleving.

De concrete stappen die de gemeente komend voorjaar zou moeten zetten zijn op basis van dit rapport en samenvattend opgesomd in een chronologisch 10-stappenplan:

1. Schaal de rol van de cultuuraanjager op naar een structurele deeltijd of voltijd baan en verbreed deze rol tot een **cultuurmakelaar**, die vooral buiten het gemeentehuis werkt met de voeten in de klei, netwerken bouwt en initiatieven aanjaagt en begeleidt. Zorg dat deze ook op diplomatieke wijze de juiste verbindingen legt met de ambtelijke organisatie. Zie paragraaf 3.3
2. Stel een **beleidsadviseur** cultuur aan die beleid maakt en uitvoert en financiering regelt en bestemt. Zie paragraaf 3.4 en paragraaf 3.5
3. Vergroot de **cultuurbegroting** vanuit de gemeenteraad, maar geef de beleidsambtenaar ook de opdracht om (samen met de cultuurmakelaar en het culturele veld) te zoeken naar externe financiering uit landelijke regelingen, fondsen en sponsoring van lokale bedrijven. Zie paragraaf 3.5
4. Zorg voor een **flexibel budget** dat ingezet kan worden voor nieuwe culturele initiatieven van inwoners, kunstenaars en culturele organisaties en evalueer dit jaarlijks. Zie paragraaf 3.5.1
5. Stel een **beoordelingscommissie** in van inwoners en cultureel ondernemers van buiten Waalre die de aanvragen beoordelen, en evalueer dit jaarlijks. Zie paragraaf 3.5.1
6. Laat de cultuurmakelaar bestaande en **nieuwe ideeën verder brengen**. Zie paragraaf 3.9
7. Organiseer **centrale communicatie** over en rondom culturele activiteiten en educatieaanbod. Zie paragraaf 3.7
8. Betrek de Bibliotheek hierbij en **versterk de Bibliotheek haar rol als bemiddelaar voor kunst en cultuur**. Zie paragraaf 3.8.3
9. Ontwikkel het cultuurbeleid participatief en zet het thema cultuur in als startmotor of **vliegwiel voor participatie** in het algemeen. Zie paragraaf 3.6
10. Verstevig de **binnenschoolse cultuureducatie** en zorg voor meer verbinding met en aansluiting op de **buitenschoolse cultuureducatie** (doorgaande leerlijn). Zie paragraaf 3.8